

Мороз С.Е.

к.пед.н., доцент, доцент кафедри харчових технологій,
e-mail: svitlana.moroz@pdau.edu.ua

Калашник О.В.

к.т.н., доцент, доцент кафедри харчових технологій
e-mail: olena.kalashnyk@pdau.edu.ua

*Полтавський державний аграрний університет,
м. Полтава, Україна*

DOI: <https://doi.org/10.31210/ab2026.26>

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ ЗЕРНОВИМИ КУЛЬТУРАМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну у лютому 2022 року спровокувало один із найбільш масштабних шоків для світового аграрного ринку за останні десятиліття, докорінно змінивши архітектуру глобальної продовольчої безпеки. Враховуючи, що Україна та Росія спільно забезпечували близько третини світового експорту пшениці та значні частки ринку кукурудзи й ячменю, бойові дії в басейні Чорного моря миттєво трансформувалися у глобальну загрозу голоду. Регіон, який традиційно вважався «світовою коморою», опинився в стані логістичної блокади, що призвело до стрімкого зростання цін на пшеницю на 50-100% та загострення інфляційних процесів у країнах Близького Сходу та Північної Африки. Ця криза змусила міжнародну спільноту шукати шляхи розблокування постачань, що втілювалося у Чорноморську зернову ініціативу, проте після її припинення у 2023 році Україна була змушена самотійно розбудовувати альтернативні морські коридори та сухопутні шляхи солідарності.

На фоні воєнної нестабільності відбулася суттєва трансформація внутрішнього виробництва, де від довоєнних показників у 86,7 млн тонн у 2021/22 маркетинговому році спостерігалось падіння до рівня 58–62 млн тонн у подальші періоди [1]. (Вставити зв'язку) Статистичні дані підтверджують критичну роль агросектору. Станом на 28 січня 2026 р. у 2025/26 МР Україна експортувала 18 млн 425 тис. т *зернових та зернобобових культур*, що менше на 7 млн 091 тис. т, або на 27,8 %, ніж торік. Зокрема, експорт української пшениці становив 8 млн 390 тис. т, що менше на 2 млн 354 тис. т, або на 21,1 %, ніж у 2025 р. Експорт ячменю становив 1 млн 333 тис. т – на 35,4 % менше порівняно з аналогічним періодом минулого року. Крім того, за кордон вивезли 0,2 тис. т жита. Експорт української кукурудзи становив 8 млн 404 тис. т, що менше на 3 млн 880 тис. т, або на 31,6 %. Також за кордон відправили 37,8 тис. т борошна (або 50,4 тис. т у перерахунку на зерно), що менше на 5,7 тис. т, або на 13,1 %, ніж торік[2].

За даними пресслужби УКАБ за підсумками 2025 року Україна експортувала агропродукції на суму \$22,53 млрд, що на 8,8% (або на \$2,15 млрд) менше за результат попереднього року. Попри зменшення валютної виручки частка АПК в загальній структурі експорту товарів у 2025 році становила 56,1%

[3]. Це свідчить про те, що в умовах війни попри значне скорочення посівних площ та руйнування інфраструктури, аграрний сектор залишився фундаментом української економіки, забезпечуючи у 2025 році понад половину всього валютного виторгу країни.

Водночас динаміка експорту у 2025/26 роках продемонструвала ознаки виснаження ресурсів, оскільки обсяги відвантажень зернових та бобових виявилися майже на 30 % нижчими за показники попередніх сезонів. Таке зниження супроводжувалося не лише бойовими діями, а й системною проблемою розкрадання ресурсів на окупованих територіях, що стало інструментом гібридної війни з боку Російської Федерації.

Проблема експлуатації українських аграрних ресурсів набула особливої гостроти у 2025–2026 роках, коли обсяги вкраденого та незаконно реалізованого Росією зерна досягли мільйонів тонн. Використовуючи «тіньовий флот» із вимкненими транспондерами та вдаючись до маніпуляцій із перевантаженням у відкритому морі, агресор зумів налагодити постачання до портів Єгипту та Ізраїлю, попри офіційні протести та вимоги Києва про арешт вантажів. Такі інциденти, як розвантаження судна Asomatos у травні 2026 року, підкреслюють неспроможність чинних міжнародних механізмів ефективно протидіяти нелегальній торгівлі та «відмиванню» походження товарів [4]. Отримані від цих операцій прибутки безпосередньо спрямовуються на фінансування військових дій, створюючи при цьому несправедливу конкуренцію та підриваючи позиції легітимних українських експортерів на традиційних ринках збуту.

Незважаючи на складні умови, український агробізнес продемонстрував високу адаптивність, прискоривши розвиток Дунайських портів та інвестуючи в технології глибокої переробки й автономного зберігання збіжжя. Прогнози на 2026/27 маркетинговий рік вказують на потенційне відновлення виробництва за умови стабілізації безпекової ситуації, проте довгострокові наслідки конфлікту продовжують визначати високу волатильність цін та зростання витрат на страхування логістики.

У підсумку, воєнний досвід України виявив глибоку структурну вразливість світового ринку та підтвердив необхідність створення нових міжнародних інструментів для захисту легітимної торгівлі, посилення санкційного тиску на тіньові судноплавні мережі та диверсифікації джерел постачання для гарантування стабільності глобальних продовольчих систем.

Список використаних джерел

1. Харчова промисловість України: аспекти воєнного часу : науково-аналітичне видання / В. М. Івченко, О. С. Зірнзак, А. Л. Солопонок, О. М. Полонська ; М-во аграр. політики та продовольства України. У Київ : НДІ «Укragenoproductivnist», 2024. 55 с.

2. Експорт українського зерна майже досягнув 18,5 млн тонн. UkrAgroConsult. URL: <https://ukragroconsult.com/news/eksport-ukrayinskykogo-zerna-majzhe-dosyagnuv-185-mln-tonn/>

3. Україна у 2025 році експортувала агропродукції на \$2,15 млрд менше. УКАБ. URL: <https://www.apk-inform.com/uk/news/1552368>

4. Єгипет знову прийняв крадене з окупованих територій зерно попри протест України. AgroPortal.ua. 2026. 5 травня. URL: <https://agroportal.ua/news/ukraina/yegipet-znovu-priynuyav-kradene-z-okupovanih-teritoriy-zerno-popri-protest-ukrajini>.